

KONGL. VITTERHETS HISTORIE

OCH

ANTIQVITETS AKADEMIENS

M Å N A D S B L A D.

TRETTONDE ÅRGÅNGEN.

MED 24 FIGURER.

1884.

STOCKHOLM
PÅ AKADEMIENS FÖRLAG
1884—1885.

identiska ting. Men om man med trygghet kan påstå detta rörande de enklaste och de enklare företeelserna, må vi vara mera försigtiga, så snart det gäller företeelser af mera komplicerad natur. Då kan öfverensstämmelsen bero på samband mellan upphofsmännen, ehuru äfven då någon gång öfverensstämmelsen kan vid närmare efterseende befinnas tillfällig.

Hans Hildebrand.

Silfverfynd från Grausne i Stenkyrka socken, Gotland.

(Inv. 7063).

De kufiska mynten.

Sedan det stora myntfyndet från Botels beskrefs i denna tidskrift, har jag haft tillfälle att genomgå ett annat, äfvenledes ganska stort kufiskt fynd. Då det har sitt intresse att se, i hvad mån de slutsatser som drogos ur Botelsmynten vinna bekräftelse eller belysning af en annan, sannolikt ett par decennier tidigare nedgräfd myntskatt, vill jag här lemna en redogörelse för detta fynd, affattad efter samma plan som förra gången följdes.

Liksom då har äfven i närvarande fall det asiatiska silfret hittats på Gotland, hvars jord aldrig synes tröttna att afgifva nya intyg om de forna inbyggarnes rikedom och om deras lifliga förbindelser med främmande folk.

Ordnade efter klasser fördela sig de vid Grausne funna kufiska mynten på följande sätt. Hänvisningarna afse, der intet särskildt nämnes, Tornbergs *Numi cufici*. Der hänvisningar saknas, är myntet ej förr omtaladt såsom funnet i vårt land.

Abbasider.

El-Mançur (reg. år 136—158 efter moham. tidsräkning).

El-Kufa år 146.

Harun-el-Raschid (170—193).

Bagdad 191. Tornb. II. 221.

Balkh 193.

El-Mutawakkil-ala'llah (232—247).

3 obestämbara skadade mynt.

El-Mu'tamid-ala'llah (256—279).

Serr-men-ra' 267.

1 skadadt mynt.

El-Mu'tadh-hed-billah (279—289).

Wasit 281.

Serr-men-ra' 282.

El-Muktefi-billah (289—295).

El-Ahwaz 289.

Kan möjligen tillhöra föreg. khalif.

El-Muqtedir-billah (295—320).

Bagdad 297. Äfven i Botelsfyndet.

» 304. Tornb. II. 472.

El-Ahwaz 304.

Içbahan 306.

Bagdad 307. Tornb. II. 477.

Ortnamn på -ån? 316. Tiesenhausen nr 2334?

Bagdad 319. Tornb., *Symbolæ* IV, nr 43.

2 obestämbara fragment.

El-Qahir-billah (320—322).

Bagdad 321.

El-Radhi-billah (322—329).

El-Mauçil 323. Tornb. II. 508 a.

El-Ahwaz 325. Tornb., *Symb.* III, nr 45.

El-Mutteqi-lillah.

Bagdad 329.

» 330. Tornb. II. 518. Två former.

Emir-el-Umera.

El-Muzaffer Abu-l-Wefa (Tuzun).

Bagdad 333. Tornb., *Symb.* III, nr 70.

Tahirid.

Tahir II.

El-Schasch 243. Tornb. VI. 83.

Soffarid.

'Amru b. El-Leith.

Nisabur 268. Tornb. VII. 10.

Samanider.

Isma'il b. Ahmed (280—295).

Enderaba 280. Äfven i Botelsfyndet.

El-Schasch 281. Afvikande från Tornb. IX. 3.

» 282. Afvikande från Tornb. IX. 10.
Två exemplar.

» 283. Tornb. IX. 14.

» » IX. 15. Två former.

» » IX. 16.

» 284. IX. 19. Afvikande form.

» 285. IX. 22. Två former.

Samerqand 285. IX. 23. Två exemplar.

El-Schasch 286. IX. 24. Två former.

» » IX. 25. Tre exemplar.

» » IX. 27. Två former.

Samerqand 286. IX. 28. Två former, den ena i
två exemplar.

El-Schasch 287. IX. 29. Tre former.

» » IX. 30. Två former.

Samerqand 287. IX. 32. Afvikande form.

El-Schasch 288. IX. 34.

» » IX. 35. Två former.

» 289. IX. 38.

» » IX. 40.

» 290. IX. 45. Två exemplar.

Samerqand? 291.

El-Schasch 292. IX. 61. Tre former.

El-Schasch 293. IX. 74. Tre former.

» 294. IX. 87.

Enderaba 294. IX. 95. Två former.

Härtill komma 14 skadade mynt, af dessa ett från *Samerqand*, ett från *Enderaba*. Särskildt finnas på mynten årtalen 289, 290; ett årtal kan läsas som 292 eller 295, 5 st. hafva blott 28—.

Jahja b. Ahmed.

Samerqand 290.

Ahmed b. Isma'il (295—302).

Enderaba 293. IX. 105. Afvikande form.

Balkh 293. IX. 106.

El-Schasch 295. IX. 111.

Samerqand 295. IX. 112. Två former, den ena i två exemplar.

El-Schasch 29(6?)

Samerqand 296. IX. 119. Tre former.

» 296 eller 297.

El-Schasch 297. IX. 124 följ.

» 297 eller 299. Fem former.

(El-Schasch?) 297 eller 299. Olik föreg.

Samerqand 297 eller 294 eller 299.

El-Schasch 298. IX. 134 följ. Sju former.

Samerqand 298. IX. 147.

» » IX. 148.

El-Schasch 299. IX. 159.

Samerqand 299. IX. 161 följ. Tre former.

» 299? Annan form.

Enderaba 299. IX. 170. Fyra former.

El-Schasch 29—.

El-Schasch 300. IX. 174 följ. Åtta former.

Samerqand 300. IX. 185. Fem former.

Enderaba 300. IX. 188. Afvikande form.

El-Schasch 301. IX. 190 följ. Två former.

Enderaba 301. IX. 204. Afvikande form.

Enderaba 302. IX. 206?

Härtill 5 fragment, af dessa 2 från 290-talet och ett från år 300.

Naçr b. Ahmed (301—331).

(Ortnamn förloradt) 300. Två stycken.

Samerqand 301. IX. 223.

» » IX. 224.

Enderaba 301. IX. 226. Afvikande form.

El-Schasch 302. IX. 227. Afvikande form.

Samerqand 302. IX. 234.

» » IX. 236. Två former.

Enderaba 302. IX. 242.

Samma ort? 302. IX. 241?

El-Schasch 303. IX. 245. Afvikande form.

Samerqand 303. IX. 247 följ. Två former.

Enderaba 303. IX. 251. Två former.

» 304. IX. 259. Två exemplar.

» » IX. 260. Två former.

Samerqand 305. IX. 263 följ. Afvikande form.

Enderaba 305. IX. 266. Två former.

El-Schasch 306. IX. 269.

Samerqand 306. IX. 270. Två former.

Enderaba 306. IX. 276. Två former.

El-Schasch 307. IX. 284. Afvikande form.

» 308. IX. 292.

» » IX. 295.

Enderaba 308. IX. 307.

El-Schasch 310. IX. 321. Biformen.

Samerqand 310. IX. 322. Två former.

Balkh 311. IX. 341. Afvikande form.

Samma ort? 312. IX. 347?

Samerqand 313. IX. 353.

Balkh 313. IX. 354.

El-Khottel 314. IX. 362. Afvikande form.

El-Schasch 315. IX. 365. Afvikande form.

Samerqand 315. IX. 367.

El-Schasch 316. IX. 376. Två former.

Samerqand 316. IX. 378.

El-Schasch 317. IX. 386. Tre former.

» 317 eller 319.

Nisabur 320. IX. 407. Afvikande form.³

» 321. Afvikande från Tornb., *Symb.* IV,
nr 101.

Samerqand 322. IX. 424. Två former.

» 323. IX. 433. Tre former.

» samma år? Två andra former.

» 324. IX. 440.

El-Schasch 326. IX. 455.

Samerqand 327. IX. 461.

» 329. IX. 470. Afvikande form.

El-Schasch 32-.

Härtill 23 skadade mynt, af hvilka 3 från Samerqand (alla under El-Muqtedir-billah) och 2 från Erderaba (af dessa det ena under El-Muqtedir-billah). Särskildt finnas årtalen 301, 302, 303 eller 306, 305, 308, 309, 310, 32-.

Nuh b. Nağr.

Nisabur 333.

Samerqand 334. IX. 495.

Bokhara 334. IX. 498.

El-Termidh 334.

Samerqand 340. IX. 524 följ. Afvikande form.

Bokhara 340. IX. 528. Afvikande form.

Samerqand 341. IX. 535.

» 343. IX. 550.

Dessutom 2 obestämbara fragment.

Jämte de uppräknade Samaniderna finnas följande sannolikt till denna klass hörande mynt, som ej kunna hänföras till någon bestämd dynasti:

7 st. från El-Schasch.

5 från Samerqand.

2 från Enderaba.

*Volga-bulgariska imitationer och andra monströsa mynt,
anslutande sig till Samanid-klassen.*

1 efter mynt af Isma'il b. Ahmed.

2 » » » Ahmed b. Isma'il.

2 » » » Naçr b. Ahmed.

2 sinsemellan öfverensstämmande med namnet Mikail b. Dja'far, skrifvet *Mikal bn Dja'd.*

9 andra mynt af olika slag.

Daudid.

Mohammed b. Ahmed.

El-Bendjhir 262. Tornb., *Zeitschr. d. Deutschen Morgenl. Gesellschaft* XXII, s. 288, nr 34.

Buweihider.

Imad-el-daula.

Arradjan 330.

Ett fragment af år 32-.

Mu'izz-el-daula.

Tuster-min-el-Ahwaz 340.

Dessutom två fragment af obestämd Buweihidisk myntherre.

Hamdanider.

Naçir-el-daula och Seif-el-daula.

Niçibin 336.

1 skadadt mynt af år 342.

Några skadade mynt, nästan alla bärande Samanid-typen, låta sig dock ej med visshet hänföras vare sig till denna eller till någon annan bestämd klass. Hit höra

6 från 200-talet, deribland ett af år 289.

13 från 300-talet, däribland 2 af år 301, 1 för hvar-dera af åren 306, 315, 31—.

1 mynt med 2 reverssidor.

29 fragment.

Den statistiska sammanfattningen af nu gjorda uppräkning innehålles i här följande tabell, genom hvilken äfven, liksom vid redogörelsen för Botels-fyndet, an- gifves myntens fördelning mellan hela och brutna, samt de brutna styckenas storlek.

Tabell utvisande antalet af hela och brutna kufiska mynt i Grausne- fyndet, sammanställda efter dynastier.

	Hela.	$\geq \frac{1}{2}$	$\geq \frac{1}{4}$	$< \frac{1}{4}$	Summa.
Abbasider	17	7	2	—	26
Emir-el-umera	—	1	—	—	1
Tahirid	1	—	—	—	1
Soffarid	—	1	—	—	1
Samanider { år 280—319	124	36	13	3	176
{ år 320—343	13	7	2	—	22
{ kronol. obest.	5	12	13	1	31
Imitationsmynt	6	7	3	—	16
Daudider	1	—	—	—	1
Buweihider	2	1	1	1	5
Hamdanider	2	—	—	—	2
Obest. klass	—	10	27	12	49
Summa	171	82	61	17	331

Fyndets totalsiffra uppgår alltså till 331. Detta är visserligen högst betydligt mindre än Botelsfyndets summa, som nådde till 2266. Men skilnaden mellan fyndens om- fattning befinnes väsentligen minskad, då man erinrar sig, att detta sistnämnda fynd till stor del utgjordes af små, obestämbara eller blott ofullständigt bestämbara mynt- skärfvor, under det att Grausnemynten äro bevarade i

ett jämförelsevis synnerligen godt skick. Man sammanställe:

	Hela.	$\geq \frac{1}{2}$	$\geq \frac{1}{4}$	$< \frac{1}{4}$	Summa.
Botels-fyndet	220	268	458	1,320	2,266
Grausne-fyndet	171	82	61	17	331

I Botelsfyndet äro, som man ser, de hela mynten en ringa bråkdel, 9.7 procent, i Grausne-fyndet deremot mer än hälften, 51.7 procent. Omvänt utgöra i det förra fyndet de bitar, som understiga $\frac{1}{4}$ af ett helt mynt, mer än halfva antalet, 58.2 procent, i Grausne-fyndet åter föga mer än tjugonedelen, 5.1 procent.

Olikheten förklaras väl naturligast på det sätt, att medan Botelsmyntens forne egare i sin skatt blott sett ett samlat silfverqvantum, representerande en viss tyngd på vågskålen, har Grausne-myntens hopsamlare ännu betraktat silfverstyckena som myntindivider. Han har därför utgallrat och nedsmält eller på annat sätt afhändt sig de allt för små bitar, som kunnat komma i i hans ego. I alla händelser finnes intet som afgjort tvingar oss att mot den gamle Botels-bo, till hvars hopsamlade silfver-smulor vi efter 1000 år blifvit de opåräknade arftagarne, frankasta den ledsamma beskyllningen för girighet och gnideri.

Vidkommande de olika myntklassernas bevaringsgrad bekräftar sig erfarenheten från Botelsfyndet deri, att Abbasiderna, trots sin högre ålder och sina längre vandringar, dock äro mera oskadda än Samaniderna. Bland de förra äro 65.4 procent hela, bland de senare 61.8 procent. Skillnaden skulle tvifvelsutän varit ännu mera till Samanidernas nackdel, om bland dem ingått ett större antal efter 330 präglade. Liksom vid Botelsfyndet visar det sig nämligen här, att de yngre Samaniderna äro värre åtgångna än de äldre; dessa, de äldre

intill år 320, räkna 70.5 procent hela, de yngre blott 59.1 procent.¹

Den förra gången gifna tydningen af detta anmärkningsvärda förhållande — det förmenades bero på Samanidmyntens med tiden aftagande prydlighet men ökade storlek och sprödhet — denna förklaring motsäges icke heller af Grausne-fyndet. Den har sin giltighet äfven för de illa gjorda imitationsmynten, af hvilka fyndet ses innehålla 16; bland dessa äro blott 6 hela.

Ännu mera afgjordt än i Botels-fyndet är i Grausne-fyndet Samanidklassen förherskande. Delvis — i fråga om sådana klasser som Sasanid-typens mynt, Umajjader, Daudider m. fl. hvilka inom senare myntfynd gemenskapligen uppträda blott i illa tilltygade exemplar — torde detta förhållande bero på den nyss omtalade utgallringen.

Ännu mera grundar det sig emellertid derpå att dynastier sådana som Buweihidernas, Hamdanidernas, Ikschididernas, hvilka i Botelsfyndet spelade en viss roll, tillhöra en period som ännu ej hunnit blifva fullt representerad i det nu afhandlade fyndet.

Det yngsta årtal, som anträffas inom detta, är **343** efter mohammedansk tidräkning, d. v. s. år **954—955** e. Kr. Det läses på ett Samerqand-mynt af Samaniden Nuh b. Naçr. Det näst föregående årtalet 342 läses på ett mynt som är slaget för Hamdaniderna Naçir-el-daula och Seif-el-daula.

Botelsfyndets yngsta daterade mynt tillhörde år 359 = 968—9 e. Kr. En tidsskillnad af 16 år förefinnes alltså. Hur ringa denna skillnad än är, afspeglar den sig tydligt i fyndets sammansättning.

¹ Att ej blott den förra, utan äfven den senare siffran öfverstiger och motsäger den nyss vid jämförelsen med Abbasiderna uppgifna Samanid-procenten, förklaras därigenom, att vid Samanidernas delning efter årtionden de kronologiskt obestämbara mynten, som naturligtvis just äro de skadade, måst lemnas ur räkningen. Procentsiffrorna för de hela mynten måste härigenom synas högre än de i verkligheten äro.

Det var under 320-talet som det abbasidiska khalfatets sönderfall på allvar började. Buwehidernas mäktiga dynasti i Persien och Iraq-el-arabi, Hamdanidernas i Mosul och Aleppo, Ikschididernas i Syrien och Palestina tillhöra alla genom sin uppkomst detta årtionde. Det kan då synas mindre rimligt att ur kronologiska grunder vilja förklara saknaden af deras mynt i ett fynd, som dock eger stycken från 340-talet. Emellertid stämmer en sådan förklaring på det nogaste med iakttagelser, som vi förut gjort vid Botelsfyndet.

Liksom vid redogörelsen för detta må äfven nu en i nämnda hänseende upplysande kronologisk öfversigts-tafla bifogas. För jämförelsens skull tilläggas de motsvarande slutsiffrorna från Botelsfyndet.

Tabell, utvisande fördelningen af Grausne- (och Botels-)fyndets daterade kufiska mynt (från år. 280) efter årtionden och dynastier.

Årtionde.	Grausne-fyndet.							Botels-fyndet.
	Abbasider.	Emir-el-Um.	Samanider.	Buwehidider.	Hamdanider.	Obest. klass.	Summa.	Summa.
280—9.....	3	—	40	—	—	1	44	22
290—9.....	1	—	61	—	—	—	62	53
300—9.....	4	—	57	—	—	3	64	57
310—9.....	2	—	18	—	—	2	22	44
320—9.....	4	—	15	1	—	—	20	44
330—9.....	2	1	3	1	1	—	8	84
340—9.....	—	—	(4)	(1)	(1)	—	(6)	67
350—9.....	—	—	—	—	—	—	—	21

De inom parentes stående siffrorna afse tiden 340—343, altså blott en del af årtiondet.

Om ock de båda seriernas parallelism ej är alldeles fullständig, hvilket man vid så små sifferbelopp ej rimligtvis kan vänta, är dock öfverensstämmelse i det hänseendet påtaglig, att det sista årtiondet i båda fallen

lemnat det knappaste tillskottet af mynt, till och med vida färre än perioder som ligga 60—70 år tillbaka i tiden. Olikheten med förhållandena inom vår tids penningmarknad är ansenlig, men kommunikationsförhållandena hafva också ändrats under tiden mellan myntens nedgräfnings och deras återuppståndelse.

Den ofvanstående tabellen vitsordar också riktigheten af den anmärkning, till hvilken Botelsmynten gäfvos anledning, att särskildt perioden 290—309 (902—922 e. Kr.) tillfört Norden ett synnerligen stort antal af kufiska mynt. I Grausne-fyndet äro siffrorna för dessa årtionden till och med högre än i det annars rikare Botelsfyndet, naturligtvis på den grund att det förstnämnda fyndet såsom äldre står denna period närmare.

Samanid-dynastiens välbekanta, stora betydelse för samfärdseln med Europa blir genom det föreliggande fyndet lika kraftigt intygad som genom Botelsmynten. Den visar sig deri, att medan perioden intill år 280 (vårt år 893), då Isma'il b. Ahmed började slå mynt, endast lemnat 11 stycken, tillhöra alla de öfriga den följande tiden. Från år 280 intill 317 äro alla årtal representerade bland fyndets Samanider. De derpå följande 25 åren lemna i samma klass luckor för 13 särskilda år. Af Botelsfyndets rikliga tillgång på mynt för denna period se vi, att skälet till aftagandet ej ligger i någon då inträdd stockning af penningrörelsen mot vester, utan att det endast är det redan angifna, att denna periods mynt ännu ej hunnit fram.

Fasthållandet af det faktum, att i allmänhet en viss tidrymd ligger emellan det yngsta myntet i ett större kufiskt fynd och den egentliga hufvudmassan deri, är nödvändig, om man ej skall ledas till förhastade slutsatser. Tornberg, som annars i sina för den kufiska myntvetenskapen så högst viktiga arbeten sorgfälligt undvikit osäkra historiska kombinationer, har i detta hänseende icke

alltid varit nog försigtig. Så har han i fråga om det märkvärdiga Sandby-fyndet från Öland (1840) — som bland 1122 hela och nästan lika många brutna mynt endast innehöll 3 Samanider — allt för hastigt slutit, att det på grund af sin Samanid-fattigdom icke kunde antagas hafva hitkommit den vanliga vägen från Trans-oxanien, Samanidernas land, utan snarare borde anses hafva utgått från Armenien; det skulle sedan hafva vandrat vägen vester om Kaspiska hafvet, från hvilka trakter flere mynt förekommo däri. Då man finner de yngsta mynten i detta fynd vara slagna under khalifen El-Mu'tadhed-billah, alltså icke senare än 289, men möjligtvis några år tidigare, så kan man icke med fog vänta att här träffa många af de först med 280 börjande Samaniderna. Fyndet innehåller emellertid i stället rätt många mynt, slagna af Samanidernas äldre föregångare i dessa trakter, Tahiriderna. Till och med i det stora Fardume-fyndet från Gotland (1844), som innehöll 1162 hela och skadade mynt, och i hvilket det sista årtalet var 309, uppträdde ännu Tahiridmynten såsom till antalet öfverlägsna Samanidmynten : 96 mot 25.

Några af Grausne-fyndets ur numismatisk eller historisk synpunkt mera anmärkningsvärda mynt må särskildt, om ock i korthet, här påpekas.

Bland Abbasiderna kunna såsom mycket sällsynta och i vårt land ej förut funna nämnas en dirhem från Wasit 281, en från Serr-men-ra' 282, en från El-Ahwaz 289. Äfven för andra lands samlingar alldeles okända synas vara en från Serr-men-ra' 267, en från El-Ahwaz 304, en från Içbahan 306.

Bland Samanidmynten eger redan det som står främst i förteckningen ett visst intresse. Det är slaget i Enderraba, en stad som särskildt under 290-talet framstod som en af Samanidernas viktigare myntplatser; Grausnefyndet

innehåller för åren 294—308 25 stycken der slagna mynt. Deremot har namnet, så vidt jag vet, hittills ej varit sedt på något mynt från 280-talet. Det var därför icke utan en viss tveksamhet, som jag vid granskningen af Botelsfyndet vågade den förmodan, att den äldsta bland detta fynds Samanider, af hvars ortnamn blott de två sista flertydiga bokstafstecknen qvarstodo, vore att hänföra till Enderaba. Årtalet därpå var 280. Samma årtal läses emellertid nu på ett Grausne-mynt efter ett fullt tydligt skrifvet och väl bevaradt *Enderaba*. Redan under det första år, då Isma'il b. Ahmed tillvällade sig sjelfständighet, har han alltså utöfvat fursterättighet i den aflägsna Khorasan-staden. Hvad anledningen varit att orten sedan under ett årtionde tyckes hafva upphört att vara myntplats, derom upplyser ännu icke historien någonting.

En annan fråga, på hvilken den skrifna historien ej lemnar svar, men om hvilken deremot mynten gifva någon upplysning, är den som rör ett försök af *Jahja b. Ahmed* att spela herre i Samerqand år 290. Tornberg upptäckte i det stora Fölhagen-fyndet först beviset för ifrågavarande händelse.

Detta fynd innehöll ett mynt af nämnda ort och år, på hvilket den rättmätiga furstens, Isma'il b. Ahmeds, namn var uteslutet och i stället lästes namnet på en annan »Ahmeds son», *Jahja*, förmodligen broder till Isma'il. Tornberg har omtalat myntet dels i en uppsats *Ueber Muhammedanische Revolutionsmünzen i Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft XXII* (1868) sid. 705 f., dels i beskrifningen på Fölhagensfyndet i *Antiquarisk Tidskrift III* (1870) sid. 55.

Ett motstycke till detta intressanta mynt är nu åter funnet vid Grausne. Myntet innehåller samma årtal och namn som Fölhagensmyntet, men är dock, såsom en jämförelse med afbildningen i *Antiquarisk Tidskrift* visar, icke identiskt dermed. Då alla andra källor

för Jahja b. Ahmeds historia tryta, är den nämnda olikheten mellan de båda mynten kanske icke utan sitt intresse: den visar väl, att Jahjas myntprägling haft en viss omfattning, och att hans resning alltså icke saknat all ekonomisk grundval. För öfrigt synes Jahja icke till sitt förfogande hafva egt någon synnerligen öfverdäglig myntmästare: båda mynten hafva flere smärre präglingsfel. Så saknas på Grausne-myntet första bokstafven i årtals-siffran *tis'ina* 90; på Föhlagens-myntet är detta ord riktigt skrifvet, men uttrycket för 300 däremot alldeles utelämnadt.

Till hvad Tornberg meddelar om Jahjas mynt kan läggas, att det väl ej är utan afsigt och mening, som pretendenten från myntet uteslutit ej blott den rådande Samanidherrens, utan äfven den regerande khalifens, El-Muktefi-billah's, namn, och i stället för denne blott nämnt hans unge broder och efterträdare El-Muqtedir-billah.

Ett mycket sällsynt och kanske aldrig förut funnet mynt är det som är dateradt El-Termidh 334. Denna ort, hvars namn ytterst sällan anträffats på kufiska mynt, är belägen vid stranden af Oxus i Tokharistan.

Ur Buweihidernas klass kan såsom en nyhet hos oss nämnas ett mynt från Arradjan af år 330; ur Hamdanidernas klass ett från Niçibin af år 336.

Liksom i Botelsfyndet äro äfven här Samerqand och El-Schasch (Taschkend) de rikast företrädade myntplatserna. Men ordningen mellan dem är nu ombytt, så att denna gång El-Schasch med sina 90 mynt står ett godt stycke framom Samerqand med blott 60. Förklaringen på detta förhållande ligger i en iakttagelse, till hvilken granskningen af Botelsfyndet gaf oss anledning, nämligen att Samanidernas i början så talrika El-Schasch-mynt efterhand aftaga i antal och slutligen komma att stå tillbaka för Samerqands-mynten. Då Botelsfyndet är yngre än Grausne-fyndet, måste följ-

aktligen proportionen mellan de båda städernas mynt ställa sig sämre för El-Schasch.

Följande lilla statistik öfver de hithörande myntens fördelning efter decennier torde hafva ett visst intresse för de ännu i våra dagar betydande städernas historia under 10:de seklet, och i sin mon äfven för vår egen handels historia vid denna tid.

Botelsfyndet.

	280—9.	290—9.	300—9.	310—9.	320—9.	330—9.	340—9.	350—9.
El-Schasch ..	14	18	25	13	12	5	8	7
Samerqand ..	3	10	14	10	12	25	18	5

Grausne-fyndet.

	280—9.	290—9.	300—9.	310—9.	320—9.	330—9.	(340—3).
El-Schasch ..	27	28	16	8	2	—	(—)
Samerqand ..	7	11	15	5	10	1	(3)

Båda serierna öfverensstämma deri att El-Schasch såsom myntort för nordiska fynd under de två sista årtiondena af 200-talet stod långt framför Samerqand. Förhållandet utjämnades under de närmast följande årtiondena inpå 220-talet, och från 230 har Samerqand afgjort försteget. Botelsfyndet torde visa, att staden bibehållit det åtminstone intill seklets midt.

Af *Bokhara*-mynt eger Grausne-fyndet endast 2, under det att Botelsfyndet hade ej mindre än 40. Anledningen är åter Grausne-fyndets högre ålder. Äfven i Botelsfyndet tillhörde Bokhara-mynten väsentligen perioden efter 330.

Enderaba är slagort för 30 Grausne-mynt; ehuru större innehöll Botelsfyndet blott 9—12 motsvarande mynt. Också här ligger grunden till skiljaktigheten i

fyndens olika ålder. Man inser detta, då det befinnes, att alla till årtalet bestämbara Enderaba-mynt i Grausne-fyndet tillhöra perioden 293—308.

Bagdad har till Grausne-fyndet lemnat 9 mynt, alla Abbasider, utom ett af Emir-el-umera Tuzun.

Balkh 4 (5?) stycken, af dessa en Abbasid, de öfriga Samanider.

Nisabur 4 st., af dessa en Soffarid, de öfriga Samanider.

El-Ahwaz 3 st. Abbasider.

Serr-men-ra' 2 st. Abbasider.

Enstaka mynt förekomma från *El-Kufa*, *Wasit*, *Iç-bahan*, *El-Mauçil*, hvilka orter hvardera lemnat en Abbasid; *El-Khottel* och *El-Termidh*, hvardera en Samanid; *El-Bendjhir*, en Daudid; *Arradjan* och *Tuster min El-Ahwaz*, hvardera en Buweihid; *Niçibin* en Hamdanid.

Januari 1884.

Esaias Tegnér.

De vesterländska mynten.

England är i detta fynd representeradt af ett enda mynt, slaget för k. Edgar, som regerade 959—975. Myntet, prägladt i Canterbury af myntmästaren Edestan, är beskrifven i B. E. Hildebrands katalog öfver k. Myntkabinettets samling af angelsaksiska mynt; den enda skiljaktigheten är en punkt efter LÆNT.

Köln är representeradt af åtta mynt. Ett prägladt för erkebiskop Bruno (953—965), bär å ena sidan ett kors med kula i hvar vinkel, å den andra den vanliga inskriften S COLONIA A i tre rader (delvis utplånad). Öfriga inskrifter skadade. Dannenberg 376.

De sju öfriga mynten från Köln äro präglade af någon Otto. På ena sidan hafva de alla ett kors med

kula i hvar vinkel, på den andra S COLONIA — A, mer eller mindre oregelbundet. Regentnamnet skrives ODDO. Det är uppenbart, att den Otto, på hvilken vi här hafva att tänka, är den förste af de tre efter hvarandra regerande kejsarne med detta namn.

Från Mainz finnas nio mynt. Alla hafva å ena sidan ett kors med kula i hvar vinkel samt i den något förvirrade omskriften namnet Otto. Frånsidan visar en kyrkgafvel med ett kors i det quadratiska fältet; den mycket förvirrade omskriften har qvarlefvor af stadsnamnet. Äfven dessa mynt måste hänföras till Otto I.

Salzburg är representeradt af ett enda mynt, som torde böra hänföras till hertig Henrik II:s första regeringstid (955—976). Åtsidan har ett kors med en grupp af tre punkter i hvar af tre vinklar samt omskriften H OEI IOIV O V (en förvrängning af *Heinricus dux*). Frånsidan har en kyrkgafvel med bokstäfverna VVI under taket samt omskriften IAVAAI C..IVITAS (en förvrängning af *Juvavi civitas*).

Vidare förekommer här en s. k. Wendenpfennig. Å ena sidan ses ett kors med kula i hvar vinkel samt den föga upplysande inskriften + IIIIIIIIOIIIIIII + IIIIIIII. Å andra sidan en kyrkogafvel med ett kors i den quadratiska hufvuddelen. Af omskriften kan ses IISIIO..OII.

Slutligen finnes ett mynt, skadadt, med krönt hufvud och OTTO REX å den ena sidan, på den andra helgonet Lamberts namn i omskriften samt ett tvärt öfver fältet gående ord, som ej är fullt tydligt. Sankt Lamberts namn förekommer på mynt präglade i Huy, Luttich och Maastricht. Mynt med Otto liknande det ifrågavarande hänföras vanligen till Otto III. På honom kan man dock icke i detta fall tänka. Det är skada att myntet är så otydligt. Skulle det verkligen vara af Otto III, få vi antaga, att det icke hört till fyndet, utan tidigare hittats och af insändaren insmugglats i den stora mynt-

skatten. En sådan blandning af fynd har bevisligen mer än en gång förekommit.

Då i det föregående de Ottonska mynten utan tvekan hänförs till Otto I, må visserligen medgifvas, att de af dem, som tillägga herskaren kejsaretitel, *kunna* höra till hans son och efterträdare Otto II. Men då de mynt, som kunna hänföras till bestämda epoker, tillhöra tiderna 953—965 och 955—976 och intet skäl finnes att hänföra dem snarare till slutet än till början af dessa perioder, ega vi ej skäl att anse något af de kejsrerliga Ottonska mynten vara prägladt efter år 973, då Otto II tillträdde regeringen. Man invände ej, att några af dessa mynt kunna hänföras till kejsar Otto I, några till kejsar Otto II, ty de hafva alla inom hvar grupp ett sådant slägttycke, att de icke gerna kunna fördelas på två regenter.

Af de engelska och tyska mynten i detta fynd är således intet prägladt efter år 976. Som nyss nämndes kunna alla mynten vara präglade icke så kort tid före detta år. Se vi oss om efter en annan gräns, få vi anteckna att Otto I:s kejsrerliga mynt måste vara präglade efter år 962. Denna gräns blir bestämmande för hela fyndet, eftersom Edgar blef konung, Bruno blef erkebiskop och Henrik II hertig före detta år. Den ändpunkt i tiden, som skatten *i och för sig* representerar, måste således falla efter år 962, men ligger icke gerna hitom år 973. För att finna den tid som skatten *såsom funnen i Sverige* representerar, måste vi tillägga den tid som åtgick för att mynten skulle hinna komma till Gotland — en tid, öfver hvilken vi endast gissningsvis kunna uttala oss. Vi kunna endast säga, att skatten blifvit nedgräfd, innan Otto II:s mynt hunnit komma till Gotland.

Vi måste sammanställa de slutsiffror, som de österländska och de vesterländska mynten ställa till vårt för-

fogande. De senaste österländska mynten tillhöra år 343 efter Hedjra d. v. s. åren 954—955 efter Christi födelse. Mellan de två gruppernes yngsta mynt finnes således en tidsskillnad af 1—19 år.

Hans Hildebrand.

Prydnader m. m. af silver.

1. En rund silverprydnad med filigranarbete. Har ett rundt hål nära kanten och har haft ett annat strax invid. Diam. 2 cm.

2. Rund silverprydnad (miniatursköld) med en rad inslagna punkter kring bucklan och två rader närmast utkanten. Största diam. 2,9 cm. På ena sidan om bucklan två hål (på baksidan spår af pånitad plåt — nålfäste?), på andra sidan en nit invid bucklan, nästan osynlig på baksidan.

3. En fingerring, gjord af en 8 mm bred, mot ändarne afsmalnande silverremsa; ändarne, som äro trinda bilda en knut af vanlig form. Största yttre diam. 2,4 cm.

4. En i tre delar bruten armbygel med inslagna ornament (tre punkterade trianglar, små cirklar, linier). Största bredd 1,35 cm. Bitarnes längd 5,95 + 5 + 2,75 cm i mer eller mindre böjdt skick.

5. Hälften af en armbygel med sex rader inslagna små trianglar med en punkt och två upphöjda streck. Ändan hakformigt omböjd. Snedt afhuggen och bruten i den bredare ändan. Baksidan med djup fåra. Längd nu (den omböjda spetsen oberäknad) 8,1 cm. Bredd i breda ändan 1,5 cm.

6. En ursprungligen 8-kantig, starkt spiralvriden silververten, nu ringformigt böjd. Tjocklek 7 mm. Yttre tvärdiameter 5,6 cm.

7. Spirallagd, fyrkantig silfverten (3 hvarf) med afsmalnande, trinda ändar. Största yttre diam. af spiralen 3,5 cm.

8. Fyrkantig silfverten, omböjd två gånger, stympad i båda ändar. Längd i hopböjdt skick.

9. Fyrkantig silfverten, stympad i båda ändar. Längd nu 6,8 cm.

10. Dylik omböjd. Längd hopböjd 3,7 cm.

11. Dylik omböjd. Längd hopböjd 4,1 cm.

12. Sexkantig silfverten omböjd. Längd hopböjd 4,6 cm (funnen och insänd senare än det öfriga fyndet.)

13. Rund ten med S-formigt omböjd ända; andra ändan stympad; hopböjd. Längd 4,3 cm.

14. Rund ten med ena ändan omböjd till ögla. Längd 5,4 cm.

15. Rund silfverten, afsmalnande mot båda ändar. Längd hopböjd 9,2 cm.

16. Rund silfverten, stympad i båda ändar. Längd 5,6 cm.

17. Rund silfverten, stympad i båda ändar. Längd 4,5 cm.

18. Sexkantig rund silfverten, förböjd och i ena ändan något spiralvriden. Längd 4,3 cm.

19. Trind silfverten, som varit lindad i spiral; afhuggen i båda ändar; här och der med små hugg. Längd 4,2 cm.

20. En hopböjd trind silfverten.

21. En bit af en silfverten, som varit spirallagd; ena ändan S-formigt omböjd.

22. En böjd silfverten, stympad.

23. En fyra gånger omböjd smal silfverten.

24. En bit af en fyrkantig silfverten, afhuggen i båda ändar.

25. En af två hopvridna silfvertrådar bildad tre gånger omböjd ten.

26. En bit silfverkedja, med ring i ena ändan. Längd nn 5,5 cm.

27. En hopklämd, temligen tjock silfverplåt.

28, 29. Två fragment af tunnt silfverbleck.

30. En silfverplants.

31. En bit af en plants eller af ett kufiskt mynt med utplånad inskrift.

32. Ett kufiskt mynt med utplånad inskrift.

33. Ett kufiskt mynt med nästan fullständigt utplånad inskrift.

34—38. Fem bitar af kufiska mynt eller plantsar.

Aftryckt efter den af dr Hjalmar Stolpes för inventariet utarbetade beskrifningen af de i fyndet förekommande antiqviteterna.

Åverkan på Svarta jorden på Björkö.

2.

Öfver den på Riksantiqvarens begäran af Konungens Befallningshafvande i Stockholms län utfärdade fridlysningen af den Svarta jorden, har vice konsul N. Persson hos Kongl. Maj:t anført besvär. Öfver dem har Riksantiqvaren afgifvit följande embetsutlåtande.

Till Konungen.

I en underdånig skrift, som är undertecknad med namnet Nils Persson och titeln v. konsul,¹ hvilken blifvit till mig i nåder remitterad, anhålles, att Eders Kongl. Maj:t täcktes undanrödja den fridlysning som Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms län på min be-

¹ Namnteckningen syntes icke vara konsul Perssons egen.